

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

Every child needs at least one adult who is irrationally crazy
about him or her. (Bronfenbrenner, 1991)

การปฏิสัมพันธ์หรือการเล่นของผู้ปกครองกับลูกถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการและอารมณ์ของบุตร (Eisenberg, Fabes, & Murphy, 1996; Strayhorn & Weidman, 1991; Wood, 2002) ซึ่งการเล่นนั้นสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ปกครอง สถานการณ์ ทรัพยากร และบริบทของครอบครัว ศูนย์เพื่อการพัฒนาบุตรมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Center on the Developing Child at Harvard University, 2014) ได้นำเสนอกิจกรรมอย่างง่ายในครอบครัวที่ผู้ปกครองสามารถเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรปฐมวัยที่สามารถส่งผลต่อพัฒนาการด้านการคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การพูดคุยกับลูก การเล่นมือตบแปะ การแสดงบทบาทสมมุติ การเล่นแบบลอกเลียนแบบ การสมมุติพ่อแม่เป็นต้นไม้ให้ลูกปีนป่าย การเล่นซ่อนสิ่งของไว้ในเสื้อและรอบตัว การร้องเพลงหรือเล่านิทาน การเล่นเกมช้อนแอบ และจ๊ะเอ๋ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมข้างต้นนอกจากพัฒนาบุตรให้สามารถเติบโตโดยมีพัฒนาการที่ดีแล้ว ยังสามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหาร (Executive function skills) ของบุตรและสร้างความผูกพันในครอบครัวให้เข้มแข็งได้อีกด้วย

เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเล่นระหว่างผู้ปกครองกับบุตรซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการและทักษะการคิดของบุตรที่เหมาะสมตามช่วงวัย แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงได้ผลิตหนังสือแปลนิตาน “จ๊ะเอ๋” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานสื่อสารรณรงค์ โครงการ “สิ่งเล็ก ๆ ที่สร้างลูก” ของ สสส. ที่มุ่งสร้างความเชื่อมั่นและสร้างแรงกระตุ้นให้พ่อแม่ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของตนเองในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้แก่บุตร ซึ่งทำได้ง่ายๆ ใกล้เคียง ๆ ตัว และได้จัดทำหนังสือเป็นแบบสองภาษา (ภาษาไทยกับภาษายาวี) เพื่อให้เข้าถึงผู้ปกครองในบริบทวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีผู้ปกครองส่วนใหญ่สื่อสารโดยใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ซึ่งหนังสือจะช่วยส่งเสริมให้ผู้ปกครองในทุกพื้นที่ได้เห็นความสำคัญของการเล่นกับบุตร และมีความเข้าใจที่ถูกต้องในการเล่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของบุตรได้อีกทางหนึ่ง

การวิจัยนี้มีเป้าหมายหลักในการศึกษาผลของการใช้หนังสือนิตาน “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อพัฒนาการของบุตรก่อนวัยเรียนและความสัมพันธ์ในครอบครัวในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็น

การศึกษาการใช้หนังสือของผู้ปกครองหลังจากที่เครือข่ายพลังอ่านชายแดนใต้ ซึ่งเป็นแม่ข่ายในการกระจายหนังสือให้เข้าถึงครอบครัวในชุมชนกว่า 700 ครอบครัว เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของผู้ปกครอง และผลหลังจากที่ใช้หนังสือต่อพัฒนาการของบุตรและความสัมพันธ์ในครอบครัวผ่านกิจกรรม “จ๊ะเอ๋” ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่ผู้ปกครองนำไปปรับใช้ในบริบทของครอบครัวตนเอง การศึกษานี้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผลที่เกิดขึ้นจริงตามความคิดเห็นของผู้ปกครองโดยตรง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยการสำรวจประชากรแม่รุ่นใหม่ใน 9 ตำบล จากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งข้อค้นพบสามารถนำไปสู่การพัฒนาหนังสือในรูปแบบต่างๆ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ปกครองเพื่อพัฒนาสุขภาพของบุตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” (ฉบับยาวิ-ไทย) ของผู้ปกครอง

1.2.2 เพื่อศึกษาผลของการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” (ฉบับยาวิ-ไทย) ที่มีต่อพัฒนาการของบุตร และความสัมพันธ์ในครอบครัวตามบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.3.1 บุตรก่อนวัยเรียน หมายถึง บุตรวัยเตาะแตะ (Toddler) และบุตรเล็ก (Preschool age) ซึ่งในการศึกษานี้กำหนดช่วงอายุตั้งแต่ บุตรวัยเตาะแตะ ช่วงอายุ 1-3 ปี และบุตรเล็ก ช่วงอายุ 3-6 ปี

1.3.2 หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” (ฉบับยาวิ-ไทย) หมายถึง หนังสือนิทานภาพประกอบภาพสี่ ด้านการเล่นระหว่างผู้ปกครองกับบุตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของบุตร ฉบับ 2 ภาษา (ภาษายาวิกับภาษาไทย) โดยคุณสุปรียา ทองธนากุล และจัดทำโดยศูนย์เรียนรู้สุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

1.3.3 พัฒนาการของบุตร หมายถึง พัฒนาการด้านอารมณ์ นิสัยร่าเริง การจ้องและมองหน้าผู้ปกครอง การจดจำท่าทางและเสียง การมีปฏิกริยาโต้ตอบเสมอเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ สมาธิและการจดจ่อกับสิ่งต่าง ๆ

1.3.4 ความสัมพันธ์ในครอบครัว หมายถึง การใช้เวลาร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับบุตร การมีความรู้เรื่องการเลี้ยงลูกของผู้ปกครอง การพัฒนาตนเองด้านการดูแลลูก ความเข้าใจบทบาทของผู้ปกครอง การมองเห็นความสำคัญในการอ่านหนังสือให้ลูก การรู้วิธีการเล่นกับลูก การเห็นความสำคัญของการเล่นกับลูก การใช้เวลากับครอบครัวมากยิ่งขึ้น การพูดคุยและสื่อสารกับสามีเรื่องลูก

1.3.5 บริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

1.4 ข้อจำกัดในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาครั้งนี้ จากการคำนวณขนาดกลุ่มประชากรเท่ากับ 256 คน ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปทั้งหมดจำนวน 315 ชุด ไปยังกลุ่มเป้าหมาย แต่เนื่องจากสถานการณ์ Covid-19 ทำให้มีอุปสรรคในการเก็บแบบสอบถามตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งสิ้นจำนวน 205 ชุด จากจำนวนทั้งหมดที่กำหนดไว้ที่ 256 ชุด

1.5 วิธีการวิจัย

การศึกษาผลของการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อพัฒนาการของบุตรก่อนวัยเรียนและความสัมพันธ์ในครอบครัวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) รายละเอียดการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1.5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นผู้ปกครองรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการเสริมสร้างสุขภาวะแม่รุ่นใหม่ยุค Thailand 4.0 โดยสมาคมสร้างสรรค์เยาวชนชายแดนใต้ จำนวน 710 คน จาก 9 ตำบล ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

- ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลกรงปินัง อำเภอกงปินัง จังหวัดยะลา ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลมะนังดาลำ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 100 คน
- ตำบลเชิงคีรี อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 80 คน
- ตำบลเรียง อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการสตรี จำนวน 50 คน
- ตำบลปะลุกาสาเมาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 80 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนผู้ปกครองที่เข้าร่วมโครงการ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตร ยามาเน่ ที่ความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% จากประชากรจำนวน 710 คน ด้วยสูตร $n = N / 1 + N (e)^2$ จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ $(710 / 1 + (710 * .0025))$ เท่ากับ 256 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตำบลเป้าหมายโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายในแต่ละจังหวัด ซึ่งได้จำนวนตำบล 4 ตำบล โดยเป็นตำบลในจังหวัดปัตตานี 1 ตำบล จังหวัดยะลา 2 ตำบล และจังหวัดนราธิวาส 1 ตำบล จากตำบลทั้ง 4 ตำบล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 320 ชุด ผ่านแกนนำกลุ่มสตรีของแต่ละตำบล ซึ่งแบ่งเป็นตำบล

ละ 50-100 ชุด และได้แบบสอบถามกลับมาทั้งสิ้นจำนวน 205 ชุด แบ่งตามจังหวัดเป็นปัดตานี 96 ชุด (ร้อยละ 46.8) ยะลา 60 ชุด (ร้อยละ 29.3) นราธิวาส 49 ชุด (ร้อยละ 23.9)

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเครื่องมือเป็นแบบสอบถามสำหรับเลือกตอบ การประเมินก่อนและหลังการปฏิบัติ และประเมินความคิดเห็นของผู้ปกครองในลักษณะแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ดังตัวอย่างแบบสอบถามในภาคผนวก 1 โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามทั่วไปเกี่ยวกับการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋”

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการเล่นกับลูกก่อนหลังการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋”

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับผลของการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อการพัฒนาการของลูก

ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับผลจากการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

1.5.3 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวัด

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในงานวิจัย มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1.5.3.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อความคำถาม รวมถึงศึกษาวิธีการสร้างข้อความคำถามและเครื่องมือสำหรับการวิจัย

1.5.3.2 สร้างแบบประเมินตัวแปรทั้งหมด โดยใช้แบบเลือกตอบ แบบประเมินก่อนหลังการปฏิบัติ และมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ ที่ประกอบไปด้วยข้อความเชิงบวก (มากที่สุด ถึง น้อยที่สุด) โดยการสร้างข้อความของแบบประเมินอยู่บนพื้นฐานที่ตรงกับบริบท และสถานการณ์ของการวิจัย

1.5.3.3 นำแบบประเมินทั้งหมด ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาและตัดสินใจว่าเครื่องมือมีข้อความคำถามเกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือไม่ ครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ ถ้าผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วมีความเห็นตรงกันว่าข้อความคำถามมีความเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับเนื้อหา ก็สรุปได้ว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา แต่หากผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นที่ไม่สอดคล้อง ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขใหม่ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำถามมีคุณภาพมากที่สุด

1.5.3.4 ผู้วิจัยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อความคำถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ หากมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป คัดเลือกข้อความคำถามข้อนั้นไว้ใช้ได้ แต่ถ้าได้ค่า IOC ต่ำกว่า

0.5 ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุง หรือตัดทิ้ง จากการศึกษาพบว่าแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67-1.0 (อรพินทร์ ชูชม, 2545)

1.5.3.5 นำแบบประเมินที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มผู้ปกครองที่มีลักษณะคล้ายคลึงมากที่สุดกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งพบว่ามีความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาค แอลฟา (Cronbach's Alpha coefficient) ดังนี้ 1) คำถามทั่วไปเกี่ยวกับการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 2) คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมการเล่นกับลูกก่อนหลังการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋” มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และ 3) คำถามเกี่ยวกับผลของการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อการพัฒนาการของลูก มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 และ 4) คำถามเกี่ยวกับผลจากการใช้หนังสือ “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

1.5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือประสานงานในนามสมาคมสร้างสรรค์เยาวชนชายแดนใต้ ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายของเครือข่ายพลังอ่านชายแดนใต้ เพื่อส่งไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 9 แห่ง เพื่อจัดกิจกรรมอบรมผู้ปกครองพร้อมกับขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลแบบสอบถามจากผู้ปกครอง โดยทีมวิจัยได้ทำการแจกจ่ายหนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ให้แก่ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน จำนวนคนละ 1 เล่ม พร้อมแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด และได้ทำการชี้แจงผู้ปกครองเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถาม ซึ่งจะทำให้การเก็บรวบรวมหลังจากได้รับหนังสือแล้วอย่างน้อย 3 เดือน สำหรับการเก็บรวบรวมแบบสอบถามนั้นผู้วิจัยได้มอบหมายให้แกนนำเครือข่ายในแต่ละตำบลทำการรวบรวมแบบสอบถามผู้วิจัยติดตามผลการเก็บข้อมูลกับแกนนำผู้ปกครองในแต่ละตำบลอย่างต่อเนื่อง จนได้แบบสอบถามตามที่กำหนด และคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ หากไม่สมบูรณ์ให้ผู้ปกครองที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อ ได้ตอบแบบสอบถามใหม่ให้สมบูรณ์ เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

1.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.5.1 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของคำตอบของแบบประเมินแต่ละชุด และคัดเลือกข้อมูลของตัวอย่างที่มีความสมบูรณ์มาใช้ในการวิเคราะห์

1.5.5.2 ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนของแบบประเมินแต่ละแบบประเมิน โดยทำการลงรหัสข้อมูล บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสถิติ และนำคะแนนที่ได้จากการลงรหัสไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1.5.5.3 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ใช้สถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มประชากร ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมการเล่นกับลูกก่อนหลังการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อการพัฒนาการลูก ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลจากการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่จะใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย

การศึกษามูลของการใช้หนังสือนิทาน “จ๊ะเอ๋” ที่มีต่อการพัฒนาการของบุตรก่อนวัยเรียนและความสัมพันธ์ในครอบครัวในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้เข้าใจข้อมูลการใช้หนังสือของผู้ปกครองและผลจากการใช้หนังสือ ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาบุตรและครอบครัว ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาบุตรตามช่วงวัย โดยเฉพาะการส่งเสริมการอ่านในบริบทสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป